

АКТУЕЛНА ПИТАЊА
НАШЕ
ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

ПРОСВЕТНИ ПРЕГЛЕД

НАЧЕЛА УОБЛИЧАВАЊА ТУБИХ ИМЕНА

У уобличавању тубих имена мало је шта остало од некадашњег темељног прилагођавања кад су туба имена коренито ослобађана тубих структуралних својстава, кад су лична имена поистовећивана са нашим истога порекла, нпр. *Борђе* за *Георгиј*, *Цорц*, *Жорж* итд., а када су географским именима додавани наши творбени елементи, нпр. *Мађарска*, *Шведска*, *Француска*, или су пак она превобена, нпр. *Жуга река*, *Црвено море*, *Стеновите планине*, *Огњена Земља*, док се у новије једва покоји чисто информативни атрибут може превести, као *Источни* и *Западни Пакистан* (док је то била једна држава), *Северна* и *Јужна Кореја* и сл.

Данас је практично опште правило да се имена не преводe и не изводе нашим суфиксима, него се као немотивисана преузимају у облику који тежи да буде што ближи изворном. При томе је главно руководеће начело преузимање по слуху, онако како ми чујемо страни изговор и како нам изгледа да га најближе преносимо служећи се гласовима нашега језика; понеко истина, употребљава и поједине тубе гласове, говорећи нпр. „München“, „Göte“, али онда име није ни преузето, уклопљено у наш језик, него је то просто служење страним језиком, слично као да је из њега узео и целу реченицу.

Како практично нема језика чија имена можемо верно изговарати служећи се гласовима нашег језика, то значи да је преношење имена по акустичком утиску увек само приближно, и онда кад се трудимо да одржимо што вернији изговор, да идемо максимално за слухом. Међутим, ми и не идемо увек најдаље што можемо за акустичким утиском, него су стекли методолошку признатост и поједини корективи и одступања од онога што бисмо спонтано репродуковали по слуху.

Први је коректив *тежња системској верности* више него акустичкој, тежња чувању структуралне логике изворног језика. Кад бисмо данас у књижевном језику преузимали из немачког речи које је народ чуо као *крумтир* и *куглоф*, оне би гласиле *grundbirn* и *gugelhupf* — сагласно правилима која важе за преузимање немачких имена и термина.

Други је коректив *ослонац на писмо* у којем долазе до нас туба имена, што нас често води друкчијем облику него сам слух, али тај поступак има често знатне практичне предности и помоћу њега се чува она логика изворног језика која више долази до изражаја у писму него у изговору, те ослонац на писмо у доста случајева помаже да се постигне најсрећнија транскрипција, иако се на повођење за писмом често гледа с потцењивањем, као на неукоост. Са доста оправдања је овај поступак широко примењен у уобличавању преузетих руских имена и имена са португалског језичког подручја колико су продирали до нас. Тако говоримо *Москва* и *Волгоград*, а не „Масква“ и „Валгаград“, или *Порто* и *Порто Алегре*, а не „Порту“ и „Порту Алегри“. Ослонац на

писмо и његову логику омогућавао нам је да бразилске и португалске имењаке не разлучујемо зовући нпр. једнога „Карлус“, а другога „Карлуш“, него да и један и други буде *Карлос*; а то разлучивање, на које се у новије време иде, једва да има више смисла него кад би неко у свету од нас преузимо час „Ковачевић“, час „Ковачевич“, час „Коваћевић“ зависно од тога носи ли то име Србин, Хрват или Муслиман.

Трећи је коректив тежња да се преузето име што боље уклопи у наше језичке системе те зато говоримо *Анхој* и *Шанг(х)ај*, а не „Анхои“ и „Шанг(х)аи“, јер би нас ово друго одвело у ген. „Анхоија“ „Шанг(х)аија“, придев „анхоијски“, „шанг(х)аијски“ и именице типа „Анхоијац“, „Шанг(х)аијац“ уместо уобичајеног типа *Шангаја*, *шангајски*, *Шангајац* (или ређе са -х).

Четврти и веома важан коректив свих системских транскрипционих поступака јесте поштовање укоренењених навика, у ствари *поштовање* и *чување нашег језичког наслеђа*, које често одступа од ликова какве би дала данашња транскрипција: кажемо *Сицилија* а не „Сичилија“, *Рим* а не „Рома“, *Напуљ* а не „Наполи“, *Беч* а не „Вин“, *Будимпешта* а не „Будапешт“, *Скадар* а не „Шкодра“, *Кина* а не „Чунхуа“ или сл., *Пекинг* а не „Пејџинг“ или „Бејџинг“, *Индија* а не „Бхарат“, *Јапан* а не „Нипон“ *Египат* а не „Миср“, *Алжир* а не „Елпезаир“, *Мароко* а не „Магриб“, *Финска* а не „Суоми“ — и све то треба истрајно чувати, као и остале делове нашег језичког ткива, па је несумњива грешка у једном приручнику што се напореда са *Беч* наводи и име „Вин“ (тако написано: В-и-н), које се може наводити само као реч туђега језика, а то значи и у изворном писму (Wien), док је у нашем језику само *Беч*.

Ипак има случајева кад не можемо остати при старом називу, ма колико био укоренењен. Морали смо напустити име „Источни Пакистан“ јер то више није Пакистан, морали смо заменити имена „Белгијски Конго“ и „Француски Конго“, јер нису више белгијски и француски; оправдано је што смо напустили и нпр. име „Леополдвил“ јер је дато по владару колонијалне земље. Али кад проблем дође до изговорних финеса, искључиво је наша ствар како ћемо у нашем језику уобличи́ти туђе име, јер се ни ми никоме не мешамо у избор варијаната типа „Србија“ или „Србија“, „Кроација“, „Хорватија“ или „Хрватска“, „Црна Гора“, „Черногорија“, „Монтенегро“ или „Црна Гора“, „Белград“ или „Београд“ итд. Сагласно томе, никаква нас обавеза не води у избор типа „Камбоџа“, „Кампуџија“ или „Кампуџија“, Мао Це Тунг“, „Мао Дзе-Дунг“ или „Мао Цедунг“.

И никаква нас обавеза не гони да се одрекнемо слободног географског имена *Либија* истискујући га службеним „Либијска Арапска Народна Социјалистичка Цамахирија“, које нам је потребна само у ретким службеним приликама нимало чешће него што уместо *Мексико* кажемо „Сједињене Државе Мексика“.

Претеривања у овом правцу долазе отуда што неко оцени да је промена имена политичка нужност. Кад се појави такав проблем, треба добро размислити је ли то доиста политичка нужност. Ако јест, треба утврдити (наравно у лингвистичким установама) како је најсрећније уобличи́ти ново име и услагасити начелни однос не само на српско-хрватском језичком подручју него и на словеначком и македонском (јер су нам политички императиви заједнички; ако пак није политичка нужност, треба остати при већ уобичајеном, традиционалном имену, а кад

традиција код нас још није створена, добро је погледати третман имена по европским језицима, словенским и западноевропским, јер се лакше укоренењује и одржава решење које је сагласно са праксом у другим језицима.

А како се код нас поступа, проверио сам пратећи једну вест са десетак кинеских имена у седам српскохрватских листова (три београдска и по један из осталих републичких центара и Новог Сада, в. прилог) — и нигде се ни два листа нису нашла да спроведу исти транскрипциони систем (колико се ту о систему може говорити).

Такво стање је недостојно било које озбиљне језичке културе. Биће доиста малоумно ако од варијаната типа Лин Пијао и Лин Бјао, Мао Це Тунг и Мао Цедунг и сличних направимо нове србизме, хрватизме или било које националне или регионалне „изме“; упоређење је, уосталом, показало да је „Мао Цедунг“ нека врста парцијалног „србизма“, јер га само „Политика“ употребљава, док остали задржавају *Мао Це Тунг* (ако се нису касније поколебали).

Професионални језички радници морају стално тражити од нашег друштва да стане на пут томе, да створи довољно ефикасне и разумне се довољно стручне службе које ће отклањати тај хаос, тражећи јединствена решења где нема разлога за вишеструка. А где ипак остану вишеструка, ниједно од њих се не сме претварати у језичку принуду, коју ће лектори и наставници спроводити силом црвене оловке. Ово важи не само за туђа имена него и за друге признате разлике у нашем књижевном језику и његовим варијантама, а поготову важи кад су у питању мањински народни огранци по нашим републикама — било да су у питању Хрвати у Србији, или Срби у Хрватској, или било који народни огранак у било којој републици. Такве проблеме, колико их буде, лингвисти не могу решавати, али могу предочавати нашем друштву да до појава организирања избора признатих и стандардизованих језичких елемената не долази из лингвистичких разлога.

ТРАНСКРИПЦИЈА КИНЕСКИХ ИМЕНА У НОВИНАМА ОД 26. I 1981. ГОДИНЕ

ПОЛИТИКА	ПОЛ. ЕКСПРЕС	ПОБЈЕДА
1. Лин Бјао	Лин Пијао Лин Пиао	Лин Пиао
2. Бијанг Бинг Бианг Бинг	Бијанг Чинг Бианг Чинг	Бианг Чинг Биан Чинг Дјианг Чинг Дјанг Чинг
3. Цанг Чунђијао	Бан Чунчао	Бан Чун Чао Дјан Чунг Чао
4. Јао Венјуан	Јао Венјуан	Јао Вен Јуан
5. Чен Бода	Чен Бода	Чен Боба
6. Хуанг Јунгшенг	Хуан Јоншен	Нуан Јан Шен
7. Ву Фасијен	Ву Фасијен	Ву Фаси Јен
8. Ли Цуопенг	Ли Цуопен	Ли Чуо Пен
9. Бију Хуицуо	Чиу Хуицуо	Чио Хуи Чуо
10. Бијанг Тенгђијао	Бан Тенбао	Дјан Тан Дјао
11. Мао Цедунг	Мао Це Тунг	Мао Це Тунг

ДНЕВНИК

Лин Пијао
 Бианг Чинг
 Дјианг Чинг
 Дјан Чунчао
 Јао Венјуан
 Чен Бода
 Хуан Јоншен
 Ву Фасјен
 Ли Цуопен
 Чиу Хуицуо
 Дјан Тендјао
 Мао Це Тунг

БОРБА

Лин Пијао
 Чијанг Чинг
 Чан Чунчао
 Јао Вењуан
 Чен Бода
 Хуан Јоушен
 Ву Фасијен
 Ли Цуопен
 Чин Хуичуо
 Бан Фенбао

OSLOBOĐENJE

1. Lin Piao
 2. Āng Cīng
 3. Ān Cūnčao
 4. Jao Venjuan
 Jao Venjua
 5. Čen Boda
 6. Huan Jonšen
 7. Vu Fasijen
 8. Li Cuopen
 9. Čiu Huicuo
 10. Ān Tēndao
 11. Mao Ce Tung

VJESNIK

Lin Piao
 Āng Cīng
 Āng Cūng Cīao
 Jao Ven Juan
 Čen Boda
 Huang Jong Seng
 Vu Fahsian
 Li Zuopeng
 Čiu Huizuo
 Āng Teng Āiao
 Mao Ce Tung

Кинеска лат.

LIN BIAO
 JIANG QING
 ZHANG CHONGQIAO
 YAO WENYUAN
 CHEN BODA
 HUANG YONGSHENG
 WU FAXIAN
 LI ZUOPENG
 QIU HUIZUO
 JIANG TENGJIAO
 MAO ZEDONG

Прибл. изговор

Lin Piao
 Āng Cīng
 Āng Cūng-Č'iao
 Jao Wen-Jūen
 Č'en Po-Ta
 Huang Jung-Seng
 U Fa-Šien
 Li Cuo-P'eng
 Č'jou Huei-Cuo
 Āng T'eng-Č'iao
 Mao Ce-Tung

Традиционална енглеска транскрипција

1. Lin Piao, 2. Chiang Ch'ing, 3. Chang Ch'ung Ch'iao, 4. Yao Wen Yüan,
 5. Ch'en Po Ta, 6. Huang Yung Sheng, 7. Wu Fa Hsien, 8. Li Tsuo P'eng,
 9. Ch'iu Huei Tsuo, 10. Chiang T'eng Chiao, 11. Mao Tse Tung